

Управління культури і туризму
Вінницької обласної державної адміністрації

Вінницька обласна універсальна наукова бібліотека
ім.К.А.Тімірязєва

СТАРОДРУКИ XVI СТ.

У ФОНДІ ВІДДІЛУ РІДКИСНИХ І ЦІННИХ ВИДАНЬ

ВІННИЦЬКОЇ ОУНБ ІМ.К.А.ТІМІРЯЗЄВА

ілюстрований каталог



Вінниця
2012



ББК 91.18:78.3(4Укр)-51
УДК 025.34
С 77

Відповідальна за випуск Н.І.Морозова,
директор Вінницької ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва

Стародруки XVI ст. у фонді відділу рідкісних і цінних видань Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва :
ілюстр. каталог / вступ. ст., уклад. Т.Р. Соломонова ; худож. оформ. Н.В. Спиця, Т.Р. Соломонова. –
Вінниця, 2012. – 24 с. : іл.

Ілюстрований каталог представляє колекцію західноєвропейських видань XVI ст., що зберігаються у фонді відділу рідкісних і цінних видань Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва. Колекція цікава не тільки з книгознавчої точки зору через рідкісність видань, а й історико-краєзнавчої, адже доля деяких книг тісно пов'язана з історією Подільського краю, та мистецької, оскільки саме цього століття встановлювалися канони оформлення книги.

Видання продовжує серію друківаних каталогів бібліотечних колекцій відділу рідкісних і цінних видань. Його особливістю є візуальна презентація стародруків XVI століття.

Каталог призначений книгознавцям та історикам, викладачам і студентам, а також аматорам історії нашого краю.

Історія Вінницької обласної універсальної наукової бібліотеки ім.К.А.Тімірязєва сягає 1907 року, коли у повітовому місті Вінниця Подільської губернії було відкрито публічну бібліотеку. Це стало значною подією, адже городяни прагнули мати широкий доступ до найновішої літератури, і бібліотека (тоді вона називалась «Гоголівською») давала їм таку можливість.

Фонд стародруків з'явився у складі бібліотеки 1930 року після приєднання книжкової збірки Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при ВУАН, що формувалася після націоналізації приватних бібліотек Поділля наприкінці 1920 року.

2000 року у бібліотеці був створений відділ рідкісних і цінних видань, фонд якого нараховує сьогодні понад тридцять шість тисяч примірників XV – початку XXI століть. З них до стародрукованих належать понад 200 томів кириличного та 500 – латинського друку.

Вивчення фондів відділу виявило 18 примірників видань, що побачили світ у XVI ст. Вони обліковані як 12 одиниць збереження, з яких 2 конволюти, що містять 9 алігат. Найдавнішими є два французьких палеотипи. Решта книг вийшли з друкарень наприкінці століття, але випуск кожної з них був особливою подією у тій сфері буття, яка висвітлювалася.

Колекція книг XVI ст. – це лише маленька краплинка в майже мільйонному фонді бібліотеки, але завдяки їхній рідкісності та унікальності є досить значущою. Саме через книги цього століття поширювалися ідеї гуманізму та протестантизму, що визначили подальший розвиток Європи, а через тогочасне поліграфічне виробництво йшло зародження та розвиток капіталістичних стосунків.

І хоча сьогодні новітні інформаційні технології дають можливість віднайти у віртуальному просторі інформацію про будь-яке видання у світі, в т.ч. його повнотекстове візуальне відтворення, але воно ніколи не матиме тієї цінності, яку являють оригінали книг, що пережили багато віків і продовжують жити в реальному часі у нашій бібліотеці. Їх можна побачити в експозиціях, їх можна вивчати, до них можна доторкнутись.

Дане видання має за мету розкрити для широкого загалу досягнення книжкової справи XVI ст. на прикладі видань, якими володіє ВОУНБ ім.К.А.Тімірязєва, а також подати цікаві відомості з їхньої історії.

Соломонова Т.Р.

Шануймо Книгу, як надбання цивілізації та скарбницю людської мудрості

(Роздуми про вічні цінності)

*Минулого не існує, поки будуть існувати книги
Булвер-Літтон Едуард*

Слово, історична подія, вміщені в рукописах чи друкованій книзі, зберігають і передають з покоління в покоління історичну пам'ять та досвід, напрацьований століттями нашими попередниками. Українська традиція підготовки і видання книг, створення бібліотек має свою славу історію, яка налічує більше тисячоліття. Монастирські бібліотеки, бібліотека Ярослава Мудрого, а далі друкована книга Івана Федорова, електронна книга, – все це лише окремі штрихи розвитку і становлення книжкової культури нашого народу.

Тому важливо не лише придбати, але й зберегти книгу, яка є носієм інформації, джерелом історичної пам'яті, часто витвором поліграфічного мистецтва та цінним раритетом.

За всю історію Вінницької ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва, яка розпочала відлік другому століттю з часу заснування, колектив відзначався бережливим, навіть трепетним ставленням до Її Величності Книги. 1907 року бібліотека починала свій шлях із фондом 6423 документа. З того часу її фонди з року в рік зростали і сягають на сьогодні майже семизначної цифри на різних матеріальних носіях багатьма мовами світу.

Але заглянемо в минуле. Як це відбувалося на всіх етапах історії бібліотеки, яка невіддільна від історії країни, розвитку суспільства?

Викликають захоплення відомі і невідомі діячі, які в усі часи усвідомлювали значення книги та читання в житті людини, їхній вплив на людську цивілізацію. Були і в нашій історії особистості, які безпосередньо сприяли розвитку бібліотеки та формуванню її фонду. 1909 рік... За ініціативи голови Міської думи М.В.Оводова (того самого, завдяки якому 1907 року бібліотека розпочала свій поступ в бурхливому вирі життя людської спільноти) та Розпорядчого комітету Гоголівської міської бібліотеки побачив світ друкований каталог фонду читальні. Міському бюджету він коштував 800 крб. Здавалося б, на фоні чималих проблем, які доводилося вирішувати Міській думі, питання створення каталогу не таке вже й значиме, проте і його міські гласні окремо обго-

ворювали на засіданнях. «Каталог книг Винницької Городської Библиотеки в память Н.В.Гоголя» – це унікальне видання, яке, хоча і в одному примірнику, зберігається у фонді відділу рідкісних і цінних видань бібліотеки. Книгознавці, бібліофіли, бібліотечні працівники добре знають ціну саме друкованому каталогу, адже він є не лише упорядкованим джерелом інформації про наявні книги, але й свого роду обліковим документом, який сприяє їх збереженню. Ми горді тим, що окремі екземпляри книг, вміщені в ньому, вдалося зберегти і вони до цього часу є у фонді книгозбірні.

Поповнювалася бібліотека книгами не лише за рахунок організованого фінансування, а й за рахунок пожертв читачів та інших мешканців міста, установ, організацій, меценатів. Прикладів можна навести безліч. Так, 1917 року вінничанка пані Сніжинська передала книгозбірні 124 книги. На початку 20-х років фонд поповнився книгами з бібліотек деяких ліквідованих установ на Поділлі, а також приватних колекцій. Окремі з них були передані офіційно чи подаровані власниками, інші – придбані за виділені бюджетні кошти. 1930 року, після приєднання книжкового зібрання Вінницької філії Всенародної бібліотеки України при ВУАН, до фонду бібліотеки надійшли численні стародруки.

Дбаючи про збереження фонду, окремі працівники проявляли, без перебільшення, зразки мужності і героїзму... Пам'ятним є рятування стародруків та радянської літератури, що зберігалися у філіалі бібліотеки в «Мурах» під час німецько-фашистської окупації міста бібліотекарем Наталією Олександрівною Борщевською та прибиральницею Лідією Володимирівною Салтановською. Переховуючи книги, вони насправді ризикували власним життям.

Як відомо, під час воєнного лихоліття бібліотека зазнала значних матеріальних збитків, зокрема загинуло 300 тисяч томів цінних книг. Після звільнення Вінниці від фашистських загарбників перед працівниками постала проблема, як упорядкувати придатну для використання літературу. Не менш нагальним було й питання поповнення фонду бібліотеки задля організації бібліотечного обслуговування, виснажених війною і фашистською окупацією, мешканців міста. Швидшому відновленню бібліотечного фонду сприяв, у значній мірі, Державний фонд, який направив лише до бібліотек України 1,3 млн. книг, з яких «Тімірязєвка» отримала 84 тис. Прикметно те, що переймалися проблемами книгозбірні і пересічні вінничани, повертаючи взяті перед війною бібліотечні книги та даруючи інші видання з власних зібрань.

В історії бібліотеки за радянських часів були й сумні сторінки, коли вилучалася так звана «шкідлива» література для спеціального зберігання, що унеможлиблювало знайомство з нею читачів. Згодом, наприкінці 80-х років ХХ ст., ці видання були все ж повернуті до фондів.

На особливому рахунку в бібліотеці завжди були цінні і рідкісні видання, які пережили не одне лихоліття і збереженню яких приділялася найбільша увага. Доречним буде тут згадати відомого у нашому місті та в Україні літературознавця і мовознавця, кандидата філологічних наук В.М.Страшкевича. Науковець наприкінці 50-х – на початку 60-х років минулого століття відібрав і атрибутував стародруки, видані латиницею, які до цього часу з його описами знаходяться на особливому зберіганні у фонді бібліотеки.

Наприкінці ХХ ст. назріла гостра потреба у ретельному відборі, упорядкуванні, дослідженні накопиченого масиву рідкісних видань. Тому 2000 року був створений спеціалізований відділ рідкісних і цінних видань, хронологічні межі виокремленого фонду охоплювали ХV-ХХ ст. Це інкунабула (1493), палеотипи, ельзевіри, плантени, книги кириличного шрифту ХVІ-ХVІІІ ст., гражданського шрифту ХVІІІ – першої чверті ХІХ ст., прижиттєві і рідкісні видання діячів науки, культури, мистецтва, політиків, письменників, а також цінні видання ХХ ст. Очолила його Л.Б.Сеник, яка разом із командою однодумців провела величезну роботу з його первинного впорядкування та бібліотечної обробки. Сьогодні відділ почав активне книгознавче вивчення колекцій, зібраних у фонді. Важливим напрямком їхньої популяризації є видання друкованих каталогів, один з яких – «Стародруки ХVІ ст. у фонді відділу рідкісних і цінних видань Вінницької ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва» – читач тримає у руках.

Думаючи про майбутнє, ми разом із фахівцями відділу рідкісних і цінних видань, не тільки зберігаємо раритети, що залишилися від наших попередників, а й намагаємося придбати цінні видання останніх років. Це, передусім, Біблія у перекладі українською П.Куліша, І.Левицького та І.Пулюя. Лімітоване номерне видання у двох томах, тираж якого 100 примірників, вийшло у серії «Ексклюзивна бібліотека» харківського видавництва «Фоліо». Екземпляр, придбаний бібліотекою, має № 38. Серед цінних сучасних видань можна виділити і видання повісті М.Коцюбинського «FATA MORGANA». Номерні екземпляри колекційного тиражу 100 прим., один з яких за № 34 придбано ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва. Надзвичайно привабливою є шкіряна палітурка ручної роботи, високоякісний папір, оформлення, інші складові, які роблять цю книгу унікальною.

З 2003 року відділ розпочав обслуговування користувачів у спеціально виділеному читальному залі, який потребував відповідного оснащення. Бібліотека необхідних асигнувань не мала, тому звернулася по допомогу. За кошти родини Домбровських (О.Г.Домбровський на той час займав посаду вінницького губернатора) були придбані меблі.

Благодійну акцію Олександр Георгійович присвятив пам'яті своєї матері Тамари Іванівни, яка все життя пропрацювала у бібліотеках Вінниччини.

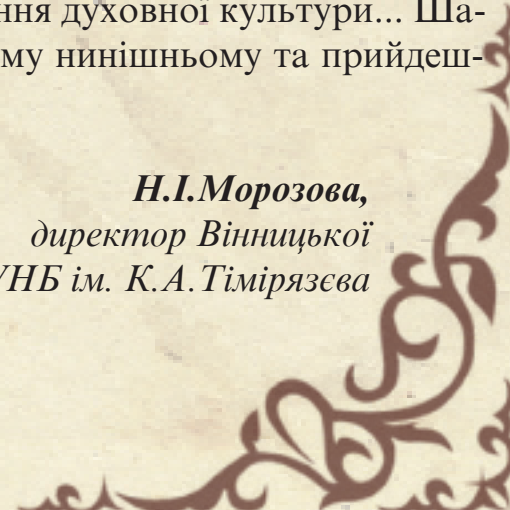
Окрім наукових досліджень фонду рідкісних і цінних видань, який уже налічує понад 36 тис. одиниць, намагаємося створити належні умови зберігання. Це, передусім, відповідний режим вологості та температури, необхідні міри безпеки. Для цього було встановлено систему кондиціонування, сигналізацію, застосовуються контрольні замки, пломби, печатки тощо.

Для видань, які знаходяться на особливому режимі зберігання, було замовлено нові шафи. Не забуваємо й про такі прозаїчні, але потрібні, щорічні звірки особливо цінних книг та планові переобліки всього фонду спеціалізованого відділу.

Перед нами, як і перед багатьма іншими бібліотеками, стоїть дилема: необхідно забезпечити доступ до книжкових раритетів (обмеження викликає невдоволення, навіть обурення користувачів та звинувачення в порушенні права про вільний доступ до інформації), водночас, з метою збереження стародруків, ми змушені такий доступ обмежити. Ми намагаємося вирішувати це протиріччя шляхом заміни, при можливості, оригіналів копіями, надавати електронні версії, адже багато іноземних видань уже оцифровані іншими бібліотеками. Діяльність спеціалізованого підрозділу набуває і музейних форм, що обмежує доступ до стародруків, як до експонатів. Винятком є надання раритетів у користування вченим. Іншим користувачам видаємо їх лише на підставі спеціальних листів-прохань від установ, де працює чи навчається відвідувач.

Насамкінець хочеться завершити свої роздуми наступним. Книга, в якому б вигляді вона не була (паперова, електронна) – це перлина людської думки, творчості, скарбниця, невичерпне джерело мудрості та історичної пам'яті, надбання духовної культури... Шануймо Книгу, зберігаймо її і вона слугуватиме ще не одному нинішньому та прийдешньому поколінню людей.

*Н.І.Морозова,
директор Вінницької
ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва*





айдавнішим палеотипом у фонді Бібліотеки є твори Горація, надруковані в Парижі 1519 року. Книга побачила світ у друкарні відомого французького гуманіста і письменника Йоссе Баде (1462-1535). Як і співвітчизник Анрі Етьєн, він вважається одним з піонерів гуманістичного напрямку друкарства Франції. Його видавнича марка – зображення друкарського верстату (до речі, одне з найдавніших зображень приладу). Особливу славу йому принесли «Філобіблон» Річарда де Бері та «Корабель дурнів» Себастьяна Бранта, перекладені французькою мовою самим друкарем.

Даний палеотип відтворює той текст творів Горація, що редагувався славетною Новою Альдовою академією (гуртком гуманістів, які об'єдналися навколо відомого венеціанського друкаря Альда Мануція). Випуск творів давньоримських письменників був основним напрямком інтересів Йоссе Баде, адже саме вони склали майже дві третини його видавничого репертуару.

Книга походить з бібліотеки освітнього діяча Павла Олександровича Адріанова (1855-193?), батька відомої української та російської дослідниці давньоруського письменства Варвари Павлівни Адріанової-Перетц (1888-1972). По закінченню Санкт-Петербурзького історико-філологічного інституту Павла Олександровича залишили на кафедрі для підготовки до наукової кар'єри. Під час стажування у німецьких університетах 1876 року він, фахівець з греки та латини, і придбав твори Горація.

1890 року він покинув викладання у Ніжинському історико-філологічному інституті князя Безбородька і перейшов на службу у міністерство народної освіти. Через дванадцять років прибув до Вінниці на посаду помічника попечителя Київського навчального округу у ранзі дійсного статського радника. До революції залишався найвищою посадовою особою в освітянській сфері нашого краю. У радянський час був директором вінницької трудової школи № 8 (тепер у цьому приміщенні – технічний ліцей).



Видавнича марка Йоссе Баде



онкурентію Парижу у друкарській справі цього періоду складав Ліон, де 1546 року вийшла друком теологічна праця «Adversus omnes Haereses» Альфонсо де Кастро (1494-1558), монаха ордену міноритів, відомого під прізвиськом Заморенсіс. Автор знаний як прибічник інквізиції і в цьому творі обґрунтовує потребу переслідування еретиків та тлумачить християнські ересі.

Книгу підготував до друку Антуан Вінсенті. Видавнича фірма Вінсенті, маркою якої була рука, що тримає дві оливкових гілки та скіпетр з оком, продукувала книги понад сотню літ аж до 20-х років XVII ст.

Даний примірник містить цікаві книгознавчі провенієнції, зокрема про вартість книги у 6 злотих в XVII ст. (у першій половині століття бика можна було придбати за 20 злотих). Цей напис засвідчує, що відтоді книга знаходилася на території Речі Посполитої. З інших написів відомо, що вона належала монаху-бенедиктинцю Буйновському, а 1804 року входила до складу книжкової збірки костелу містечка Вороновиця (тепер Вінницького району).

Цінності палеотипу додає те, що подібного видання немає навіть у провідних бібліотеках України.



Титульна сторінка, 1546 р.



Видатною книжковою пам'яткою є атлас «Theatrum Orbis Terrarum» Авраама Ортелія (1527-1598), фламандського картографа. Це перший у світі географічний атлас, своєрідна картографічна енциклопедія, що засвідчила рівень географічної обізнаності європейців кінця XVI ст. зі світом. Після 1570 року, появи першого видання, його неодноразово доповнювали і передруковували. Атлас став свого роду «географічною біблією» для мореплавців кінця XVI – початку XVII століть. Ортелій, усвідомлюючи значення своєї продукції, потурбувався про зручність її використання: однаковий розмір карт, коментарі до них, індекс географічних назв, список джерел, – все це сприяло популярності книги. Крім того, він використав для складання карт багато джерел, які сьогодні вже втрачені або надзвичайно рідкісні. Їхній список, оформлений у вигляді «Catalogus Auctorum», подає інформацію про авторів та назви

їхніх праць. Тобто, Ортелія можна визнати одним з перших бібліографів у картографії.

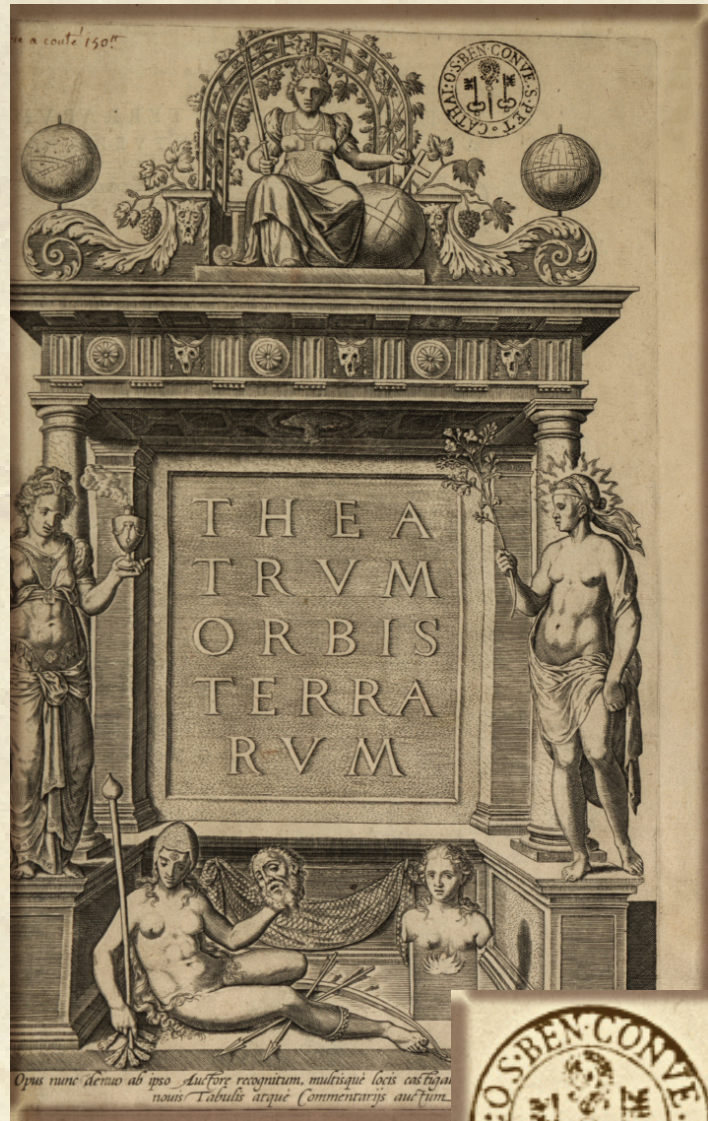
У бібліотеці зберігається видання 1595 року, що побачило світ у відомій антверпенській друкарні Кристофа Плантена (1514-1589), який отримав славу знаного шанувальника поліграфічного мистецтва та організатора поліграфічного виробництва на нових капіталістичних засадах.

Вінницький примірник представляє 115 карт. Атлас у форматі фоліо має палітурку з пергамену, на верхній кришці якої розміщений суперекслібрис у вигляді художнього медальйона. Завдяки власницьким печаткам з'ясовано, що книга колись належала бенедиктинському та єзуїтському кляшторам.



Портрет А.Ортелія





Ортелій А. Атлас.
Пергаменна обкладинка та титульна сторінка
з власницькими печатками,
1595 р.



Ортелій А. Атлас.
 Поділля на карті Речі Посполитої,
 1595 р.



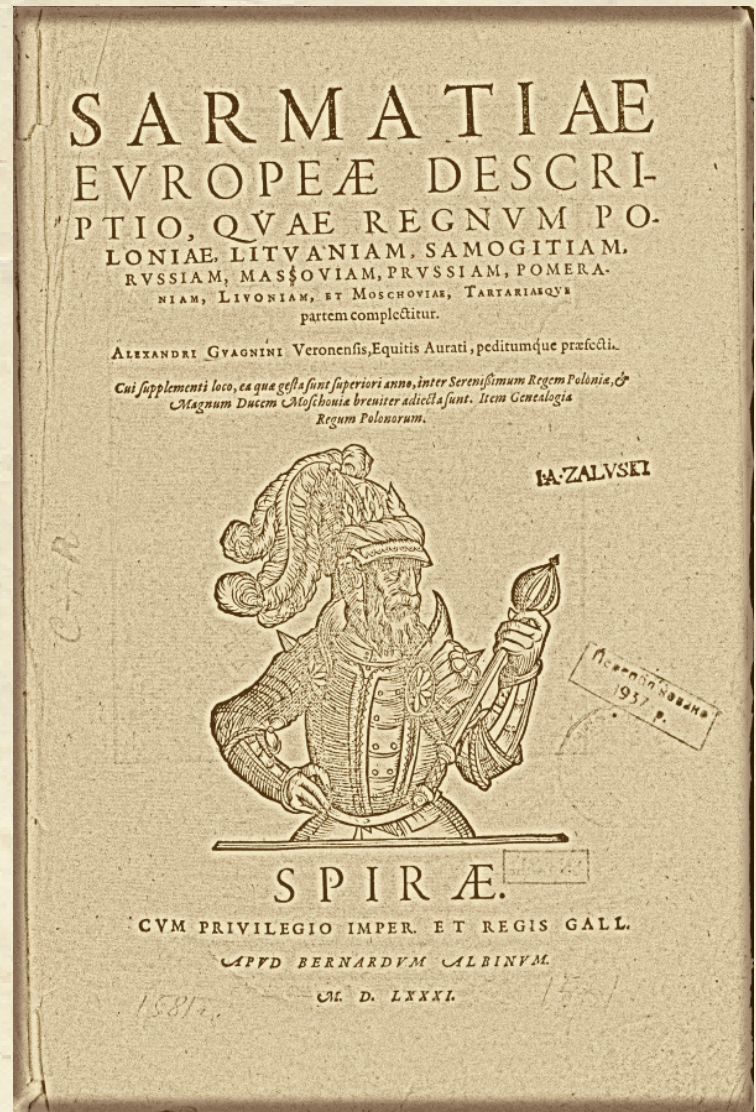
сторії та географії східноєвропейських земель присвячено хроніку «Sarmatiae Europaeae descriptio» Алессандро Гваньїні (1538-1614), що вперше побачила світ латиною у Кракові 1578 року. У книзі описувалися терени Речі Посполитої та сусідні землі, а також подавався життєпис польських королів. Окремий розділ цієї книги присвячений землям Русі-України, зокрема подільським. Автор мав за мету подати загальні історико-географічні відомості з історії, географії, етнографії, військової справи, торгівлі та психології населення тих теренів Європи, де зробив вдалу кар'єру. Праця мала чітку структуру, що робило її зручною для читачів. Популярності виданню серед сучасників додали його переклади польською, німецькою та чеською мовами. 2007 року вийшов його переклад українською, здійснений відомим вітчизняним істориком Ю.Мициком.

У бібліотеці зберігається примірник другого доповненого латиномовного видання 1581 року у Спирі (Шпеєрі), після якого книга набула всеєвропейської популярності. За повідомленням Ю.Мицика, у провідних книгосховищах України, Росії та Польщі частіше можна зустріти польськомовний передрук 1611 року. Отже, вінницький примірник не тільки досить гарно зберігся, але й доволі рідкісний. Він цікавий ще й тим, що належав колись Юзефу Анджею Залуському (1702-1774), одному із засновників публічної бібліотеки у Варшаві. Він та його брат Анджей Станіслав, відомі бібліофіли і бібліографи, пожертвували для неї 250 тис. книг і рукописів, але серед них виявилось багато дублетних видань, які поступили у вільний продаж.

Книга походить з бібліотеки вінницького адвоката Антона Станевича, поляка за походженням, який, зокрема, вів справу В'ячеслава Липинського (1882-1931).

Завдяки посередництву останнього Станевич мав можливість консультиватися у М.Грушевського щодо опрацювання матеріалів у Київському історичному архіві, а також листуватися з В.Доманицьким, С.Єфремовим.

*Титульна сторінка,
1581 р.*



INSIGNE REGNI POLONIAE.



V Ngubus arripens hostem rostroq. minaci,
 Ista Iouis volucris pectore sternerit humi.
 At rursum innocuas pascit sine cade volucres,
 Qua sese obscrvant, officissq. colunt.
 Regibus est, autum Rex, nobile Stemma Poloni,
 Illius ut mores, ingeniumq. serunt.
 Nam belli atq. toge simili ratione gubernant
 Tempora, et his rebus conueniente modo.
 Hostis enim Regnum quoties inuadit eorum,
 Hunc toties armis conficiuntq. nece.
 Agmina cum Geticis turmis, tot fusa Scytarum,
 Hoc Valachi, Mosci, Prussia victa, docent.
 At sibi subiectos in libertate tuerunt,
 Quisq. Pater Patria dicitur inde sua.



Гваньїні А.
 Опис Європейської Сарматії.
 Герб Корони Польської та
 герб земської корогви Поділля,
 1581 р.





ешканці середньовічних міст намагалися відвойовувати для себе певні привілеї. Така система законів отримала назву магдебурзьке право, яке почало ширитися в українських містах і містечках з XIV ст. Тривалий час їхні мешканці черпали знання цього права з латиномовних джерел. В другій половині XVI ст. польський юрист Бартоломей Гроїцький (1519-1599) одним з перших почав їх переклад польською мовою. З часом його наукові трактати склали звід під загальною назвою «Porządek Sądów i spraw miejskich Prawa Magdeburgskiego» («Saxon» в польській історіографії). Цей звід мав становити невилучну власність конкретного суду або магістрату. Судді, члени магістратів, юристи та інші зацікавлені особи також воліли мати його для приватного користування. Тому твори Гроїцького були у чималому попиті і неодноразово перевидавалися у польських друкарнях до 1760 року.

У Бібліотеці зберігається один з ранніх варіантів «Saxon», складові якого побачили світ впродовж другої половини XVI ст. Всього до його складу увійшло шість алігатів:

1. «Porządku Sądów Miejskich...» (Краків, [б.р.]). Вперше твір у друкованому вигляді побачив світ 1559 року. Він складається з чотирьох частин, присвячених загальним основам судоустрою, судочинства, злочинам і системі покарань. Наприкінці алігату зберігся напис його власника – Кам'янецького магістрату.

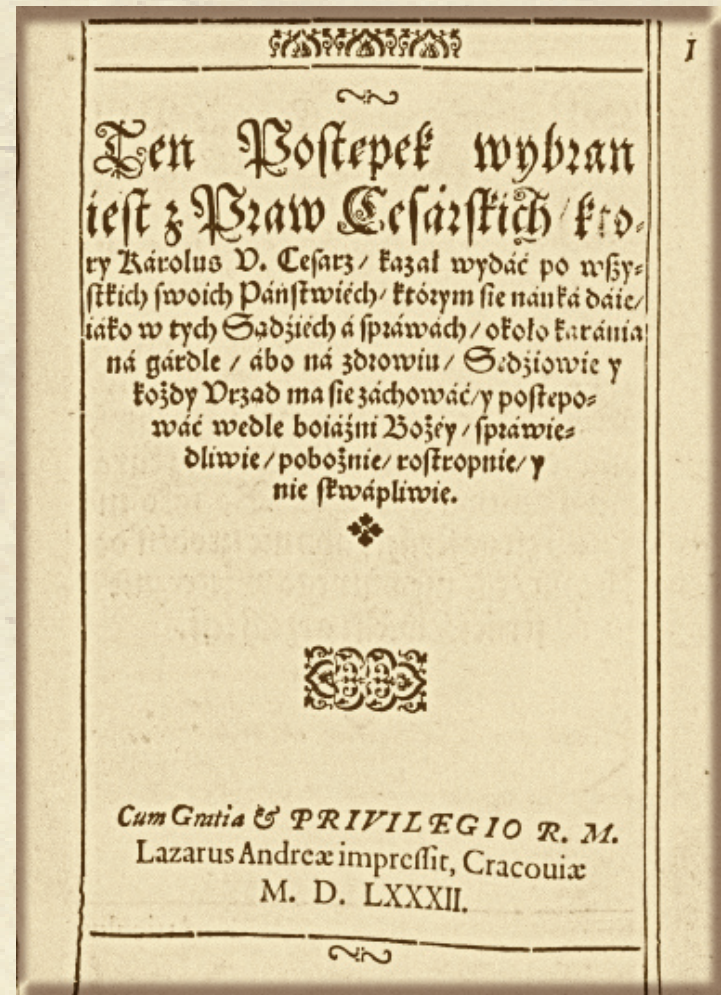
2. «Artykuły Prawa Maydeburgskiego, które zowią Speculum Saxonum» (Краків, 1565) – перший перекладний твір Гроїцького основ магдебурзького права, що вперше вийшов друком 1558 року. Завдяки цій праці подібні збірки отримали назву «Saxon».

3. «Ten Postępek wybran iest z Praw Cesarskich...» (Краків, 1582) присвячений кодифікації кримінального права. Перше видання твору було здійснено 1560 року.

4. «Reyestr do Porządku y do Artykułów Prawa Maydeburgskiego y Cesarskiego» (Краків, 1567). Цей алігат є першодруком, який входив до складу спеціальної правничої збірки, що містила попередні три роботи. Автор склав абетковий покажчик слів і юридичних термінів (іноді з їхнім тлумаченням) з посиланням на вищеназвані твори.

Saxon.

*Титульна сторінка 3-го алігату,
1582 р.*



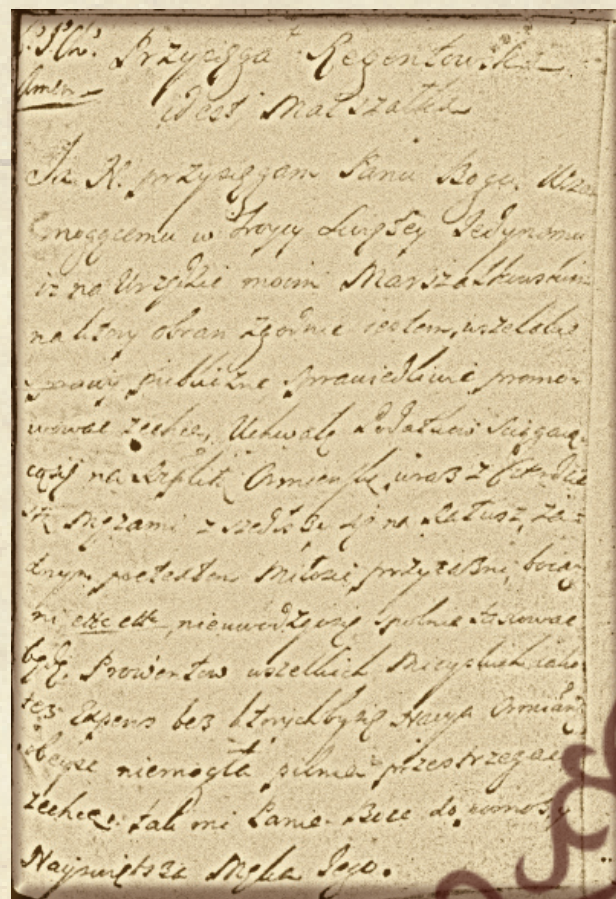
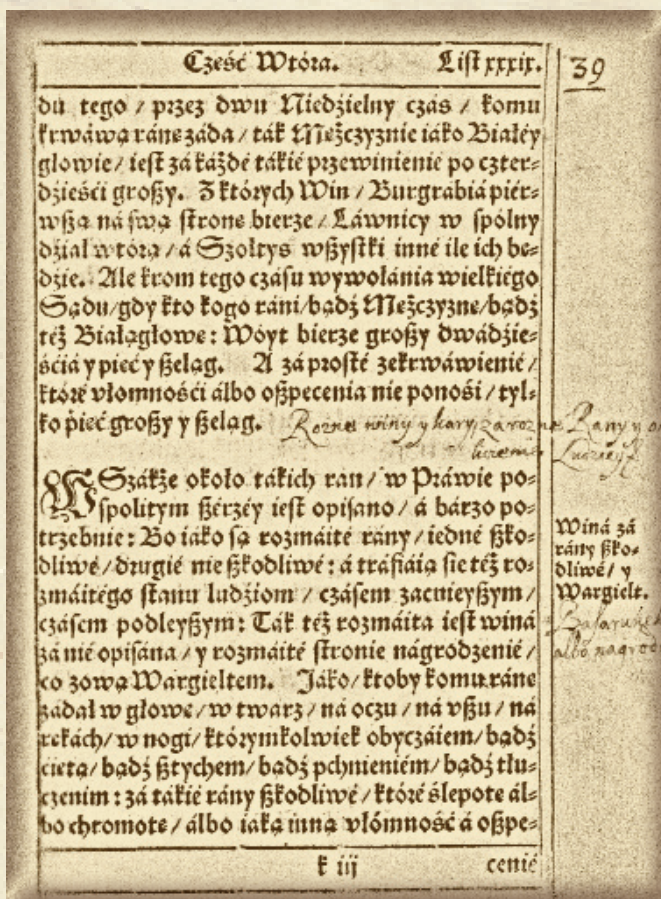
5. «Tytuły Prawa Maydeburgskiego do Porządku y do Artykułów...». Перше видання також було здійснено 1567 року. Цей трактат про цивільне право є продовженням «Artykuły Prawa Maydeburgskiego».

6. «Ustawa płacey y Sądów w Prawie Maydeburgskim...» (Краків, 1562) – невеличкий твір (8 арк.), що містить статут про штрафи за злочини, а також оплату за судові послуги. Тут вперше було подано текст присяги судових чиновників.

Більшість алігатів побачила світ у краківській друкарні Лазаря Андрисовича.

До складу конволюта входить також рукописний текст присяги кам'янецького регента (або маршалка), який він оголошував перед збором податків. Даний документ міг з'явитися тільки після 1670 року, коли у Кам'янці-Подільському вперше було створено таку виборчу структуру магістрату, як «рада 40 мужів», що згадується у тексті.

Для зручного користування книгами автор та його друкар додали до основного тексту реєстри (предметні покажчики) та глоси, що пояснюють зміст окремих параграфів і термінів. Численні користувачі цього кодексу додали власні маргіналії.



Сахон. Текстова сторінка з глосами та маргіналіями, рукописний текст присяги кам'янецького регента

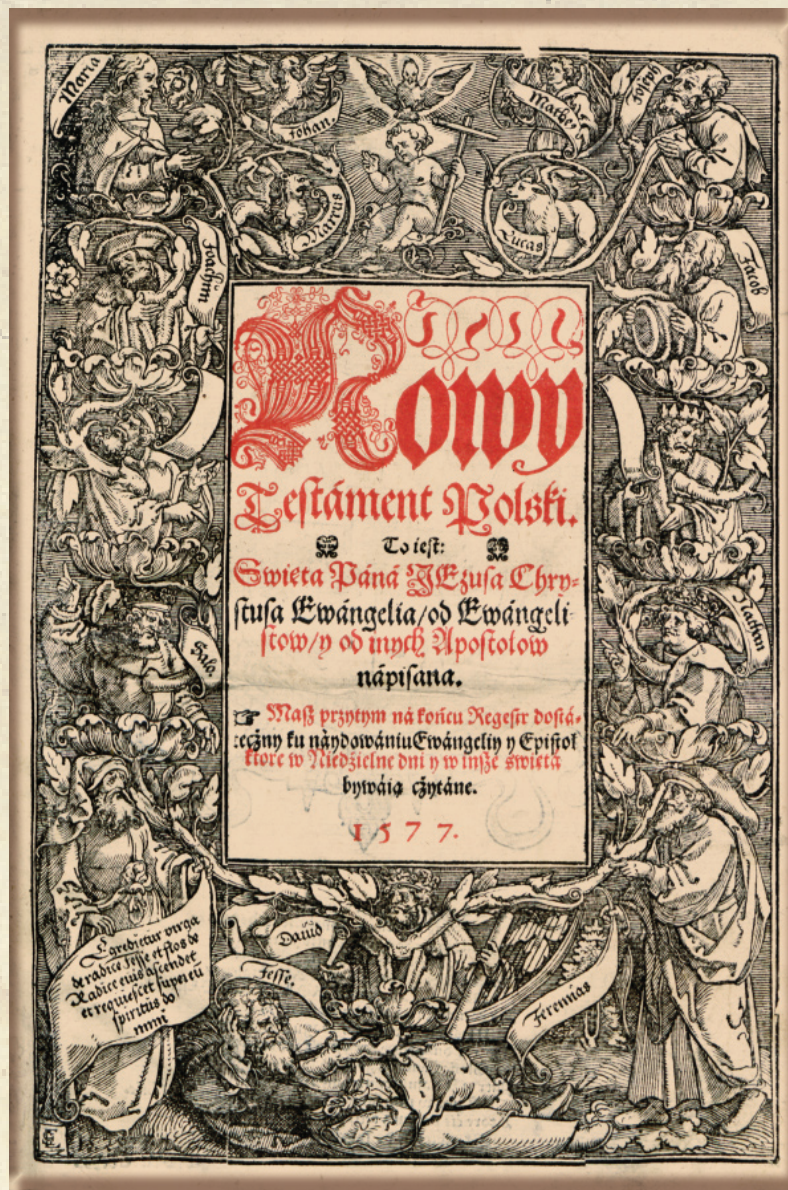


дним з найголовніших досягнень Реформації була підготовка Святого Письма світськими мовами. Католицька церква вимушена була реагувати на нові тенденції, пристосовуючись до них. 1561 року друкар М.Шарфенбергер видав у Кракові католицьку Біблію польською мовою. У передмові він розповів, що отримав від невідомої особи (цією особою, зазвичай, вважають сповідника короля Сигізмунда Августа – Леонарда) рукопис Біблії, який і віддав виправити ксьондзу Яну Леополіті (Яну Нічу), проповіднику краківському, через що це видання й відоме під назвою Біблії Леополіті. У бібліотеці зберігається друге видання цієї Біблії 1577 року, яке вважається бібліофілами значно ліпшим від першого.

Даний примірник належав німецькому протестантському проповіднику Густаву Гізевіусу (Gusevius, 1810-1848), який активно виступав на захист політичних і соціальних прав поляків у Пруссії. Відомий як письменник, фольклорист, перекладач, видавець та бібліофіл.

У фонді відділу зберігається ще одне видання Святого Письма польською мовою. Єзуїт Якуб Вуек, який добре знав давньоєврейські мови, греку та латину, на основі Вульгати (Біблії, визнаної Тридентським собором 1546 року) здійснив новий переклад, який став широкознаним у тодішній Речі Посполитій. Мова Вуека була досить чистою й простою, хоч і мала чимало архаїзмів, особливо у формах. 1593 року уперше з'явився Новий Заповіт у його перекладі. З бібліотеки Генрика Грохольського (1807-1866), дідица П'ятничан (тепер частина м.Вінниці), походить познанське пере видання 1594 року. Книга має тільки паперову палітурку під чорний мармур, яка підштовхує до думки, що Грохольські у XIX ст. не використовували книгу в утилітарних цілях. Вона вже тоді сприймалася як пам'ятка історії та культури.

*Біблія Леополіті.
Титульна сторінка Нового
Заповіту,
1577 р.*

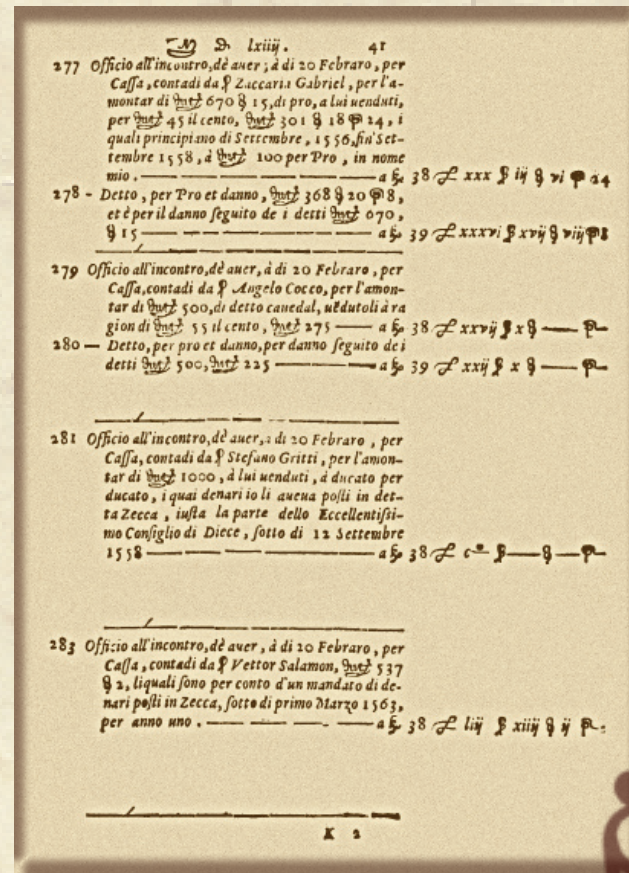
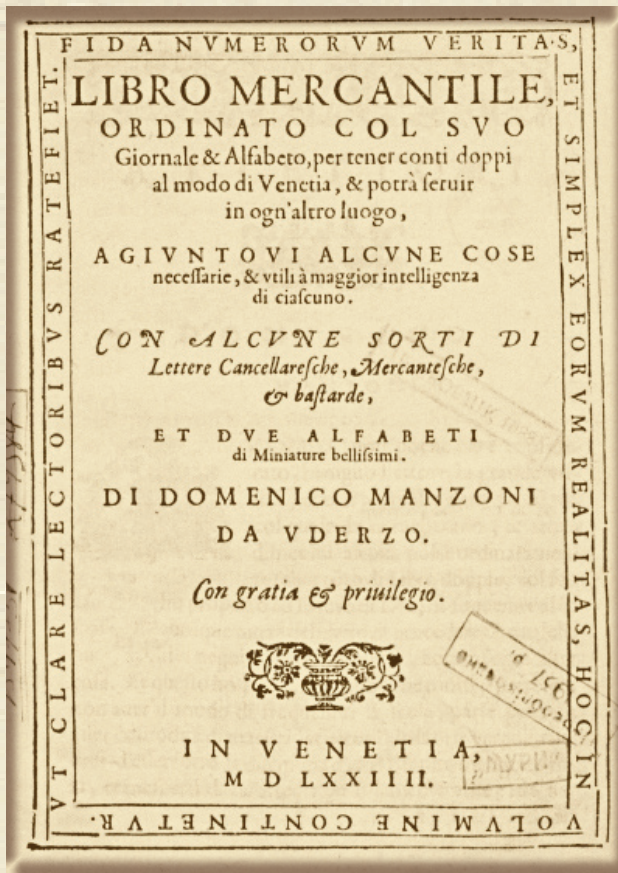




еабиякий інтерес для істориків економіки представляє книга Доменіко Манцоні «Libro Mercantile» (Венеція, 1574), що є одним з перших в Європі підручників з бухгалтерського обліку, який отримав широке визнання, адже за короткий термін (1534-1574) витримав сім перевидань. Практик і знавець обліку Манцоні запропонував першу чітку класифікацію рахунків, систему подвійного запису. Завдяки цій праці розвивалися основи практичного бухгалтерського обліку, закладалися підвалини науки «бухгалтерія» та комерційної освіти.

Видання має узагальнюючий титульний аркуш 1574 року, хоча деякі його складові побачили світ у 1573 році. Книга італійською мовою, оправлена у пергаменну палітурку, на кришках якої збереглися зав'язки для утримування книжкового блоку у закритому вигляді. До твору Манцоні приплетено не менш важливі у даному контексті праці Альвізе

Казанова «Ordine, modo et osseruantie» та «Specchio lucidissimo» (Венеція, 1558), де вперше було обґрунтовано запровадження балансового рахунку.



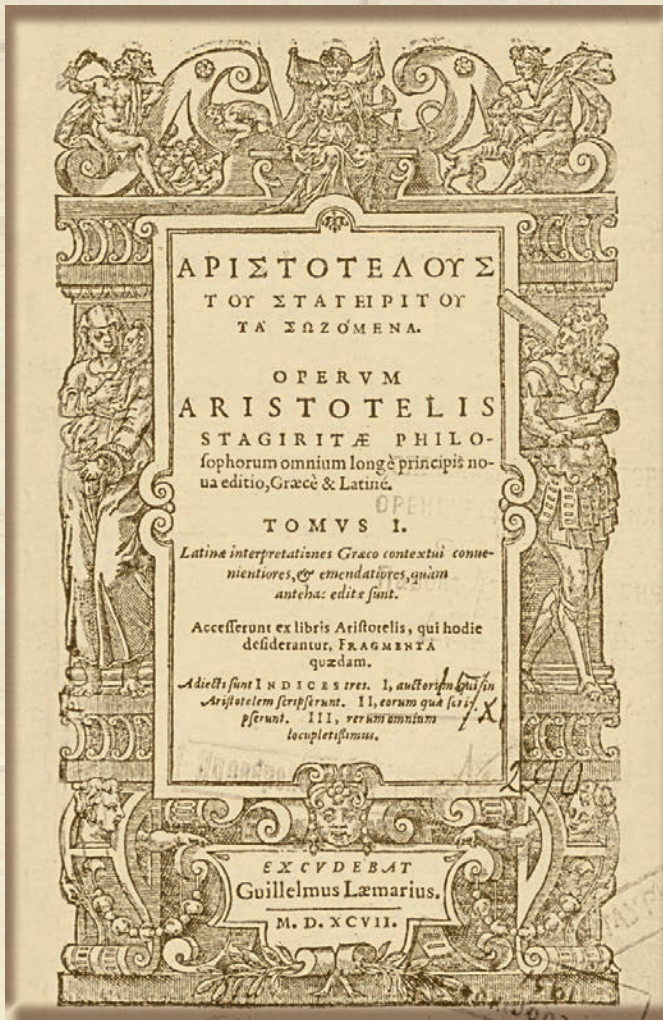
Манцоні Д. Libro Mercantile.

Титульна та текстова (із зразками подвійних записів) сторінки 1574 р.

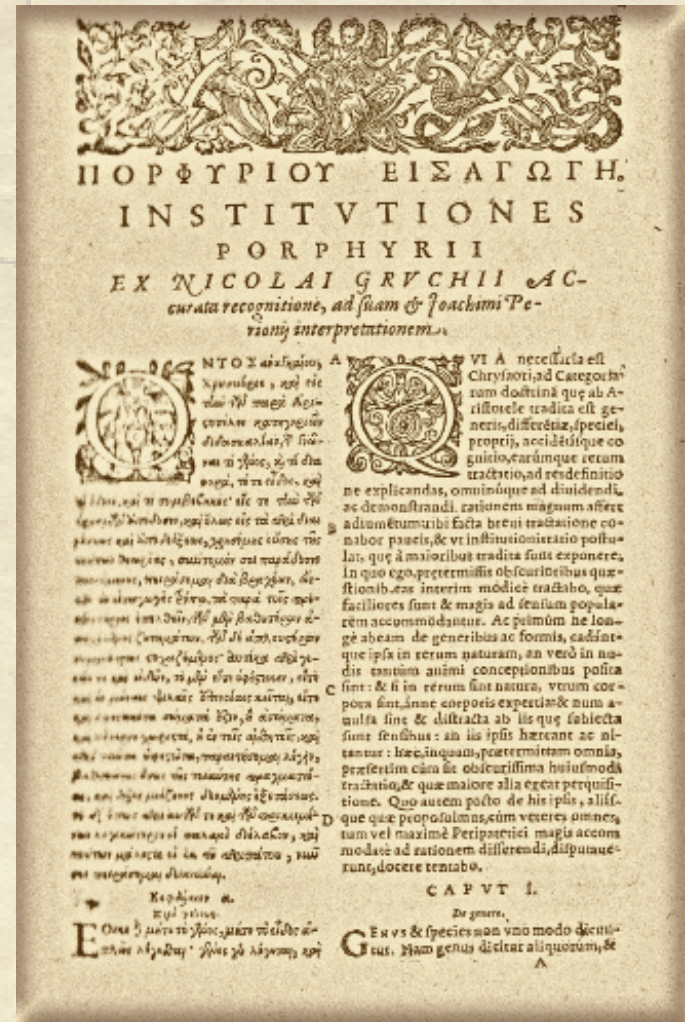


поха Відродження актуалізувала філософську спадщину античних авторів, їхні книги у XVI ст. стали одними з найпопулярніших серед друкарів і читачів. 1597 року у Ліоні було видано двотомне зібрання творів Аристотеля. Двомовна паралельна побудова тексту – грекою і латиною – надавала виданню особливу цінність.

Примірник походить з бібліотеки П.О.Адріанова.



Титульна та текстова (двомовна) сторінки, 1597 р.





дну з друкарських тенденцій XVI ст. – випуск перекладів античних авторів світськими мовами, зокрема польською, – підтверджує краківське видання «Eneida» Вергілія. Переклад польського гуманіста Анджея Кохановського (?-1596) оприлюднений 1590 року в друкарні Лазаря Андриновича, першого друкаря польського походження, який чимало уваги приділяв випуску книг саме польською мовою.

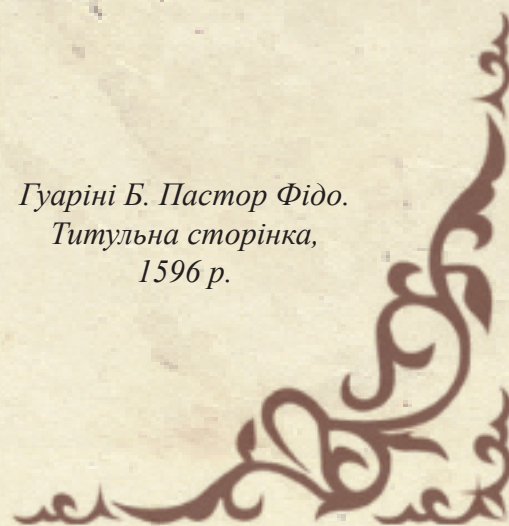
Примірник належав колись Генрику Грохольському.

Італійську ренесансну літературу представляє твір «Pastor Fido» Батіста Гуаріні (1537-1612), італійського поета і дипломата, родом з відомої ферарської родини. Його поетична творчість активно цікавила вже сучасників, але саме ця драматична пастораль принесла йому славу. Між 1590 та 1830 роками з друку вийшло не менш 170-ти видань п'єси. Сентиментальний сюжет, поетичні метафори, витонченість стилю зробили цей твір популярним як серед аристократії, так і новонародженої буржуазії.

У бібліотеці зберігається одне з перших видань – венеціанське, 1596 року, італійською мовою.



Гуаріні Б. Пастор Фідо.
Титульна сторінка,
1596 р.



Книги XVI ст. з фондів Вінницької ОУНБ ім.К.А.Тімірязєва

1. Horatij F., Q. (65-8 до н.е.). Op[er]a ... poetae amoenissimi cum quatuor comme[n]tariis / Quinti Horatij Flacci. – Ve[n]undantur Parrhisiis [Paris] : In via Iacobeae ab ipso Ascensio, 1519. – [6], 288 f.

2. Castro, A. de (Zamorensis, 1495-1558). Adversus omnes Haereses, libri XIII / Alphonsi de Castro. – Lugduni [Lyon] : Apud Antonium Vincentium, 1546. – [16], 882, [30] p.

3. [Groicki, B. (1519-1599). Porządku Sądów Mieyskich... / [Bartolomeo Groicki]. – [Cracoviae], [s.a.]. – 140, [12] f.

Приплетено:

- [Groicki, B.] Artykuły Prawa Maydeburskiego, które zowią Speculum Saxonum / [Bartolomeo Groicki]. – [Cracoviae], 1565. – [8], 64 f.

- [Groicki, B.] Ten Postępek wybran iest z Praw Cesarskich... / [Bartolomeo Groicki]. – Cracoviae : Lazarus Andreae impressit, 1582. – 51 f.

- [Groicki, B.] Reyestr do Porządku y do Artykułów Prawa Maydeburskiego y Cesarskiego / [Bartolomeo Groicki]. – [Cracoviae], 1567. – 49 f.

- [Groicki, B.] [Tytuły Prawa Maydeburskiego do Porządku y do Artykułów...] / [Bartolomeo Groicki]. – [Cracoviae?], [s.a.]. – [157], [12] f.

- Groicki, B. Ustawa płacey y Sądow w Prawie Maydeburskim / Bartolomeo Groicki. – [Cracoviae] : Lazarus Andreae excudebat, 1562. – 8 f.

4. Manzoni, D. (XVI ст.) Libro Mercantile, ordinato col suo giornale & alfabeto, per tener conti doppi al modo di Venetia, & potra seruir in ogn'altro luogo... / Domenico Manzoni. – In Venetia : [s. n.], 1574. – [30], [42], [20], [90], [22] p.

Приплетено:

- Casanova, A. (XVI ст.). Ordine, modo et osseruantie, che gli fattori debbeno tenere gli conti delle amministrate faculte, & mandare a gli loro padroni, ouer maestri data in luce per... / Alvise Casanova. – Venetia : C[omin da] T[rino], 1558. – [20] p.

- Casanova, A. (XVI ст.). Specchio Lucidissimo, nel quale si vedeno essere diffinito tutti i modi & ordini de scrittura, che si deue menare nelli negotiamenti della mercantia / Alvise Casanova. – Venetia : C[omin da] T[rino], 1558. – [68], 55, [4] f.

5. [Biblia to iest: Kxiegi Starego y Nowego Zakonu na Polski jezyk wedlug lacinskiej Bibliy... poprawiona...]. Nowy Testament Polski to iest Swieta Pana Iezusa Chrystusa Ewangelia (od ewangelistow) y od inych apostołow napisana = Biblia polska Leopolicy. – [W Krakowie] : [W druk. Mikolaia Szarfenbergera], [1577]. – 671 s. : il.

6. Guagnini, A. (1538-1614). Sarmatiae Europaeae descriptio, quae regnum Poloniae, Lituaniam, Samogitiam, Russiam, Massouiam, Prussiam, Pomeraniam, Livoniam, et Moschouiae, Tartariaeque partem complectitur / Alexandri Guagnini. – Spirae [Speyer] : Apud Bernardum Albinum, 1581. – [7], 113, [7] f.

7. Vergilii [M., P.] (70-19 до н.е.). Eneida / Publii Vergilii Maronis ; thum. A. Kochanowsky. – Krakow : W druk. Lazarzewey, 1590. – [4], 375 s.

8. [Nowy Testament Pana naszego Jezusa Chrystusa, znowu z łacińskiego i z greckiego na polskie wiernie a szczyrze przelożony i z argumentami abo summariuszami kaźdych ksiąg i rozdziałów, i annotacyjami po brzegach objaśniony] / tłum. X. Jakuba Wuyka. – Poznan, 1594. – [16], 878 s.

9. Ortelius, A. (1527-1598). Theatrum Orbis Terrarum [Tabulae] / Abrahamus Ortelius. – Antverpianus [Antwerpen] : [Christopher Plantin], [1595]. – [12] f., 115 tab., [86] f.

10. Guarini, B. di (1538-1612). Il pastor Fido, tragicomedia pastorale... / Battista di Guarini. – In Venetia : Appresso Francesco de Franceschi Senese, 1596. – 132 p.

11-12. Aristotelis (384-322 до н.е.). Operum ... stagiritae philosophorum omnium longe principis noua editio, Graece & Latine / Aristotelis. – [Lugduni], 1597.

T. I : Accesserunt ex libris Aristotelis, qui hodie desiderantur, fragmenta quaedam. – Excudebat Guillelmus Laemarius [etc.], 1597. – [14], 1517, [35] p.

T. II : Librorum Aristotelis quae non extant, fragmenta quaedam. – Apud Guillelmum Laemarium, 1597. – 1438, [56] p.



Науково-популярне видання

Стародруки XVI ст.
у фонді відділу рідкісних і цінних видань
Вінницької ОУНБ ім. К.А. Тімірязєва

ілюстрований каталог

Відповідальна за випуск Н.І.Морозова,
директор Вінницької ОУНБ ім. К.А.Тімірязєва

Укладач Т.Р. Соломонова, кандидат історичних наук, доцент
Художнє оформлення: Н.В. Спиця, Т.Р. Соломонова
Літературний редактор М.Г. Спиця
Комп'ютерна верстка, технічна коректура, оригінал-макет Н.В. Спиця